

DERLEME**TÜRKİYE'DE PLANLI DÖNEM BOYUNCA
(1963-2000) DOKTOR VE TIP FAKÜLTESİ
ÖĞRENCİ SAYILARINDA GELİŞMELER***

Güven ÖZDEM**

Özet

Türkiye 1960'lı yıllarla birlikte planlı kalkınma modelini benimsemiştir. Planlı dönem boyunca ülke kaynaklarının etkin ve verimli kullanılması hedeflenmiştir. Bir ülkenin en önemli kaynaklarından birisi de insan kaynaklarıdır. Sağlık personelinin yetiştirilmesi ve verimli bir şekilde kullanımını amaçlayan araçlardan birisi de insangücü planlamasıdır.

Bu çalışmada, sağlık personeli içerisinde yer alan doktorların planlı dönem başlangıcı olan 1963 yılından, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Plan dönemi sonu olan 2000 yılına kadar ki dönemi kapsayan bölümde insangücü planlaması açısından değerlendirilmesi yapılmıştır. Çalışmanın ilk bölümünde 2000 yılı sağlık verileri doğrultusunda Türkiye'de görev yapan doktor sayıları ve bir doktora düşen nüfus sayıları iller ve bölgeler arasında karşılaştırmalar yapılarak incelenmiştir. İkinci bölümde ise kalkınma planlarında doktor ve Tıp Fakültelerine devam eden öğrenci sayılarının gelişimi araştırılmıştır.

İnsangücü planlaması ile, bir ülkede insan kaynaklarının etkili ve verimli bir şekilde kullanılması amaçlanmaktadır. Türkiye'de planlı dönem boyunca insan kaynaklarının "bu çalışmanın konusu olan sağlık personelinin (doktorların)" etkili ve verimli bir şekilde kullanılmadığı görülmektedir. Bu sonuç Türkiye'de insangücü planlamasının yapılamadığını göstermektedir. Bu yorum Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında da (2001-2005) şu ifadelerle desteklenmektedir (DPT, 2000, 86).

*Bu metin 24-26 Kasım 2004 tarihinde Ankara'da I. Ulusal Sağlık Geliştirme ve Sağlık Eğitimi Sempozyumunda (Uluslararası Katılımlı) bildiri olarak sunulmuştur.

**Arş. Gör., Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi EYTEP Anabilim Dalı Öğretim Elemanı

"Sağlık insangücünün yurt düzeyine dengesiz dağılımı, yeni tıp fakülteleri kurulması yerine mevcutlarının ve etkili bir insangücü planlaması yapılması ihtiyacı önemini korumaktadır".

Giriş

Türkiye 1960'lı yıllarla birlikte planlı kalkınma modelini benimsemiştir. Planlı dönem boyunca ülke kaynaklarının etkin ve verimli kullanılması hedeflenmiştir. Bir ülkenin en önemli kaynaklarından birisi de insan kaynaklarıdır. Sağlık personelinin yetiştirilmesi ve verimli bir şekilde kullanımını amaçlayan araçlardan birisi de insangücü planlamasıdır.

İnsangücü planlaması, belli bir dönemde ekonomik ve toplumsal kalkınmanın zorunlu kıldığı insan kaynaklarının, daha etkili ve verimli biçimde kullanılması amacıyla bilimsel yöntemlerle yetiştirilmesi sürecidir (Adem, 1997, 35-36). Bu bağlamda insan kaynaklarının planlaması ile eğitim planlaması birbirlerini tamamlayan bir süreçtir.

Bu çalışmada, sağlık personeli içerisinde yer alan doktorların planlı dönem başlangıcı olan 1963 yılından, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Plan dönemi sonu olan 2000 yılına kadar ki dönemi kapsayan bölümde insangücü planlaması açısından değerlendirilmesi yapılmıştır. Çalışmanın ilk bölümünde 2000 yılı sağlık verileri doğrultusunda Türkiye'de görev alan doktor ve bir doktora düşen nüfus sayıları iller ve bölgeler arasında karşılaştırmalar yapılmıştır. İkinci bölümde ise yedi kalkınma planı ayrı ayrı incelenerek doktor ve Tıp Fakültelerine devam eden öğrenci sayılarının gelişimi incelenmiştir. Çalışmada inceleme yapılan kalkınma planları ve dönemleri şu şekildedir:

1. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967).
2. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972).
3. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977).
4. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983).
5. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989).
6. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994).
7. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000).

2000 Yılı Sağlık Bakanlığı Verilerine Göre Türkiye'de Doktorların İllere ve Bölgelere Göre Dağılımı

Çalışmanın bu bölümünde sağlık bakanlığının verilerine göre Türkiye'de doktor ve bir doktora düşen nüfus sayıları açısından illere ve bölgelere göre dağılımı incelenmiştir.

2000 yılında Türkiye'de toplam 85 117 doktor bulunmaktadır, bir doktora düşen ortalama nüfus sayısı 797'dir. Bu ortalama altında bir doktora düşen nüfus sayısının bulunduğu il sayısı ise sadece 11'dir. (Ankara, İzmir, Edirne, İstanbul, Eskişehir, Adana, Antalya, Elazığ, Kayseri, Samsun, Isparta). Bir doktora düşen nüfus sayısı ortalamasının en düşük olduğu il 328 ile Ankara iken, en yüksek olduğu il ise 4196 ile Ağrı ilidir. Bir doktora düşen nüfus sayısının en düşük olduğu ilk beş il ile, ortalamasının en yüksek olduğu beş il Tablo 1 ve Tablo 2'de verilmiştir. Çalışmada diğer ilginç bir gösterge ise Isparta ilinin nüfusu ile (513 681) Ağrı ilinin nüfusu (528 744) birbirine yaklaşmasına rağmen Ağrı ilinde 126 doktor varken, Isparta ilinde doktor sayısı ise 743'e çıkmaktadır. Bu veri bize doktorların illere göre dağıtımında planlama yapılmadığını göstermektedir.

Tablo incelendiğinde en çok doktor sayısının İstanbul'da olmasına rağmen (17527), bir doktora düşen nüfus sayısı ortalamasında ise dördüncü durumda olduğu görülmektedir. Bu durum İstanbul il nüfusunun fazla olmasından kaynaklanmaktadır. Bu beş ilin ortak özelliği ise bu beş ilde tıp fakültelerinin olmasıdır.

Tablo 1. Bir doktora düşen nüfus sayısının en düşük olduğu beş il

İller	Doktor Sayısı	Bir doktora düşen nüfus sayısı
Ankara	12 211	328
İzmir	7 655	440
Edirne	785	513
İstanbul	17 527	581
Eskişehir	1120	630

Tablo 2 incelendiğinde bir doktora düşen nüfus sayısının en yüksek olduğu beş ilin doğu bölgelerimizde olduğu görülmektedir. Bu veriler bize planlı dönem boyunca (1963-2000) bölgeler arasında sağlık personelinin eşit dağıtılamadığını ve insangücü planlamasının etkin bir şekilde yapılmadığını

Tablo 2. Bir doktora düşen nüfus sayısının en yüksek olduğu beş il

İller	Doktor sayısı	Bir doktora düşen nüfus
Ağrı	126	4 196
Muş	125	3 629
Mardin	249	2 831
Hakkari	84	2 816
Van	329	2 667

göstermektedir. Diğer bir gösterge ise bir doktora düşen nüfus sayısının en yüksek olduğu iller arasında birinci sırada olan (4196) Ağrı ili, GSYİH sıralamasında da 568 dolarla en düşük gelire sahip bir ildir. Tablo 3'te Karadeniz Bölgesiyle ilgili sağlık personeli verileri verilmiştir.

Tablo 3'te görüldüğü üzere, Karadeniz Bölgesinde bir doktora düşen nüfus sayısı 1179'dur. Türkiye ortalaması ise 797'dir. Bu oran bir doktora düşen nüfus sayısı açısından Türkiye ortalamasının üstündedir. Bir doktora düşen nüfus sayısının en yüksek olduğu il Tokat (1861) iken, bir doktora düşen nüfus sayısının en düşük olduğu il ise Samsun'dur (721). Tablo 4'te Marmara Bölgesiyle ilgili sağlık personeli verileri verilmiştir.

Tablo 4'te görüldüğü üzere, Marmara Bölgesinde bir doktora düşen nüfus sayısı 698'dir. Türkiye ortalaması ise 797'dir. Marmara Bölgesi bir doktora düşen nüfus sayısı açısından Türkiye ortalamasının altında olan bir bölgedir. Bir doktora düşen nüfus sayısının en yüksek olduğu il Sakarya (1408) iken, bir doktora düşen nüfus sayısının en düşük olduğu il ise Edirne'dir (513). Tablo 5'de Ege Bölgesiyle ilgili sağlık personeli verileri verilmiştir.

Tablo 5'de görüldüğü üzere, Ege Bölgesinde bir doktora düşen nüfus sayısı 679'dur. Türkiye ortalaması ise 797'dir. Ege Bölgesi bir doktora düşen nüfus sayısı açısından Türkiye ortalamasının altında olan bir bölgedir. Bir doktora düşen nüfus sayısının en yüksek olduğu il Kütahya (1671) iken, bir doktora düşen nüfus sayısının en düşük olduğu il ise İzmir'dir (440). Tablo 6'da Doğu Anadolu Bölgesiyle ilgili sağlık personeli verileri verilmiştir.

Tablo 6'da görüldüğü üzere, Doğu Anadolu Bölgesinde bir doktora düşen nüfus sayısı 1386'dır. Türkiye ortalaması ise 797'dir. Doğu Anadolu Bölgesi bir doktora düşen nüfus sayısı açısından Türkiye ortalamasının üstünde olan bir

Tablo 3. Karadeniz bölgesinde doktor sayısı, nüfus ve bir doktora düşen hasta sayısı

İller	Doktor Sayısı	Nüfus	Bir Doktora Düşen Hasta Sayısı
Amasya	260	365 231	1 405
Artvin	195	191 934	984
Bolu	282	270 654	960
Çorum	445	597 065	1 342
Giresun	305	523 819	1 717
Gümüşhane	133	186 953	1 406
Kastamonu	329	375 476	1 141
Ordu	503	887 765	1 765
Rize	260	365 938	1 407
Samsun	1 677	1 209 137	721
Sinop	190	225 574	1 187
Tokat	445	828 027	1 861
Trabzon	1 101	975 137	886
Zonguldak	592	615 599	1 040
Bayburt	70	97 358	1 391
Bartın	171	184 178	1 077
Karabük	223	225 102	1 009
Düzce	200	314 226	1 571
Genel Toplam	7 381	8 439 213	1 179
Türkiye Toplamı	85 117	67 803 927	797

Tablo 4. Marmara Bölgesi'nde doktor sayısı, nüfus ve bir doktora düşen hasta sayısı

İller	Doktor sayısı	Nüfus	Bir Doktora düşen nüfus sayısı
Balıkesir	984	1 076 347	1 094
Bilecik	170	194 326	1 143
Bursa	2 064	2 145 140	1 039
Çanakkale	415	464 975	1 120
Edirne	785	402 606	513
İstanbul	17 527	10 018 735	581
Kocaeli	1 330	1 206 035	907
Sakarya	537	756 168	1 408
Tekirdağ	594	623 591	1 050
Yalova	188	168 593	897
Genel Toplam	24 892	17 365 027	698
Türkiye Toplamı	85 117	67 803 927	797

Tablo 5. Ege Bölgesinde doktor sayısı, nüfus ve bir doktora düşen hasta sayısı

İller	Doktor Sayısı	Nüfus Düşen Nüfus Sayısı	Bir Doktora
Afyon	541	812 416	1 502
Aydın	1 185	950 757	802
Denizli	1 041	850 029	817
İzmir	7 655	3 370 866	440
Kütahya	393	656 903	1 671
Manisa	1 245	1 260 169	1 012
Muğla	811	715 328	882
Uşak	286	322 313	1 127
Genel Toplam	13 157	8 938 781	679
Türkiye Toplamı	85 117	67 803 927	797

bölgedir. Bir doktora düşen nüfus sayısının en yüksek olduğu il Ağrı (4196) iken, bir doktora düşen nüfus sayısının en düşük olduğu il ise Elazığ'dır (713). Tablo

7'de Akdeniz Bölgesiyle ilgili sağlık personeli verileri verilmiştir.

Tablo 6. Doğu Anadolu Bölgesi'nde doktor sayısı, nüfus ve bir doktora düşen hasta sayısı

İller	Doktor Sayısı	Nüfus	Bir Doktora Düşen Nüfus Sayısı
Ağrı	126	528 744	4196
Bingöl	130	253 739	1952
Bitlis	139	388 678	2796
Elazığ	799	569 616	713
Erzincan	209	316 841	1516
Erzurum	1154	937 389	812
Hakkari	84	236 581	2816
Kars	165	325 016	1970
Malatya	900	853 658	948
Muş	125	453 654	3629
Tunceli	89	93 584	1051
Van	329	877 524	2667
Ardahan	80	133 756	1672
Iğdır	98	168 634	1720
Genel Toplam	4427	6 137 414	1386
Türkiye Toplamı	85 117	67 803 927	797

Tablo 7'de görüldüğü üzere, Akdeniz Bölgesinde bir doktora düşen nüfus sayısı 977'dir. Türkiye ortalaması ise 797'dir. Akdeniz Bölgesi bir doktora düşen nüfus sayısı açısından Türkiye ortalamasının üstünde olan bir bölgedir. Bir doktora düşen nüfus sayısının en yüksek olduğu il Osmaniye (1662) iken, bir doktora düşen nüfus sayısının en düşük olduğu il ise Isparta'dır (692). Bölgede Isparta

(513 681) ile Osmaniye (458 782) illerinin nüfusları yaklaşık olarak birbirine yakın olmasına rağmen doktor sayıları arasında büyük farklılık vardır. Isparta ilinde 742 , Osmaniye ilinde ise 276 doktor bulunmaktadır. İki il arasındaki fark yaklaşık üç katı kadardır. Tablo 8'de İç Anadolu Bölgesiyle ilgili sağlık personeli verileri verilmiştir.

Tablo 7. Akdeniz Bölgesi'nde doktor sayısı, nüfus ve bir doktora düşen hasta sayısı

İller	Doktor Sayısı	Nüfus	Bir Doktora Düşen Nüfus Sayısı
Adana	2 615	1 849 478	707
Antalya	2 207	1 719 751	779
Burdur	256	256 803	1003
Hatay	823	1 253 726	1523
Isparta	742	513 681	692
İçel	1 360	1 651 400	1214
Kahramanmaraş	631	1 002 384	1588
Osmaniye	276	458 782	1662
Genel Toplam	8 910	8 706 005	977
Türkiye Toplamı	85 117	67 803 927	797

Tablo 8. İç Anadolu Bölgesi'nde doktor sayısı, nüfus ve Bir Doktora Düşen Hasta Sayısı

İller	Doktor Sayısı	Nüfus	Bir Doktora Düşen Nüfus Sayısı
Ankara	12.211	4.007.860	328
Çankırı	189	270.355	1430
Eskişehir	1120	706.009	630
Kayseri	1.350	1.060.492	785
Kırşehir	231	253.239	1096
Konya	1.796	2.192.166	1220
Nevşehir	281	309.914	1103
Niğde	268	348.081	1299
Sivas	844	755.091	918
Yozgat	358	682.919	1907
Aksaray	347	396.084	1141
Karaman	223	243.210	1091
Kırıkkale	445	383.588	862
Genel Toplam	19.663	11.608.619	560
Türkiye Toplamı	85.117	67.803.927	797

Tablo 8’de görüldüğü üzere, İç Anadolu Bölgesinde bir doktora düşen nüfus sayısı 560’dır. Türkiye ortalaması ise 797’dir. İç Anadolu Bölgesi bir doktora düşen nüfus sayısı açısından Türkiye ortalamasının altında olan bir bölgedir. Bir doktora düşen nüfus sayısının en yüksek

olduğu il Yozgat(1907) iken, Bir doktora düşen nüfus sayısının en düşük olduğu il ise Ankara’dır (328). Tablo 9’da Güneydoğu Anadolu Bölgesiyle ilgili sağlık personeli verileri verilmiştir.

Tablo 9. Güney Doğu Anadolu Bölgesi'nde doktor sayısı, nüfus ve bir doktora düşen hasta sayısı

İller	Doktor Sayısı	Nüfus	Bir Doktora Düşen Nüfus Sayısı
Adıyaman	309	623.811	2019
Diyarbakır	957	1.362.708	1424
Gaziantep	967	1.285.249	1329
Mardin	249	705.039	2831
Siirt	118	263.766	2235
Ş.Urfa	618	1.443.422	2336
Batman	175	456.734	2610
Şırnak	123	353.197	2627
Kilis	114	114.724	1006
Genel Toplam	3630	6.608.619	1820
Türkiye Toplamı	85.117	67.803.927	797

Tablo 9’da görüldüğü üzere, Güney Doğu Anadolu Bölgesinde bir doktora düşen nüfus sayısı 1820’dir. Türkiye ortalaması ise 797’dir. Güney Doğu Anadolu Bölgesi bir doktora düşen nüfus sayısı açısından Türkiye ortalamasının üstünde olan bir bölgedir. Bir doktora düşen nüfus sayısının en yüksek olduğu il Mardin (2831) iken, bir doktora düşen nüfus sayısının en düşük olduğu il ise Kilis’tir (1006). Tablo 10’da Bölgeler arası doktor, nüfus ve bir doktora düşen nüfus sayıları verilmiştir.

Tablo’da görüldüğü üzere bir doktora düşen nüfus sayısının en yüksek olduğu bölge 1820 ile Güney Doğu Anadolu Bölgesi, bir doktora düşen nüfus sayısının en düşük olduğu bölge 560 ile İç Anadolu Bölgesidir. Ege Bölgesi (8 938 781) ile Karadeniz Bölgesinin (8 439 213) nüfusları birbirine yakın büyüklükte iken doktor sayıları arasında fark bulunmaktadır. Ege Bölgesinde 13 157 doktor bulunurken, Karadeniz Bölgesinde 7 381 doktor bulunmaktadır. Bu bulgu bize bölgeler arasında doktor

Tablo 10. Bölgeler itibari ile doktor, nüfus ve bir doktora düşen Nüfus Sayıları

Bölgeler	Doktor Sayısı	Nüfus	Bir Doktora Düşen Nüfus Sayı
1- Güney Doğu Anadolu	3630	6 608 619	1 820
2 - Doğu Anadolu	4427	6 137 414	1 386
3- Karadeniz Bölgesi	7 381	8 439 213	1 179
4- Akdeniz Bölgesi	8 910	8 706 005	977
5- Marmara Bölgesi	24 892	17 365 027	698
6- Ege Bölgesi	13 157	8 938 781	679
7- İç Anadolu	19 663	11 608 619	560
Türkiye Toplamı	85 117	67 803 927	797

dağılımında bölgeler arası eşitsizliği giderecek planlamanın yapılmadığını göstermektedir.

Planlı Dönem Boyunca (1963-2000) Doktor ve Tıp Fakültesi Öğrenci Sayısında Gelişmeler

Çalışmanın bu bölümünde Türkiye’de planlı dönem boyunca (Birinci Beş Yıllık Kalkınma plan başlangıcı 1963 ve Yedinci Beş Yıllık Kalkınma plan dönemi sonu 2000 yılları)doktor ve Tıp Fakültesine devam eden öğrenci sayılarındaki gelişmeler incelenmiştir. Tablo 11’de planlı dönem boyunca Türkiye’de doktor ve bir doktora düşen nüfus sayıları verilmiştir.

Tablo 11. Planlı dönem boyunca doktor sayıları ve bir doktora düşen nüfus sayısı (1961-2000).

Yıllar	Doktor Sayısı	Bir Doktora Düşen Nüfus Sayısı
1961	8998	3137
1963	11.231	2640
1967	11.875	2758
1968	12.339	2711
1972	16.284	2280
1973	18.511	2057
1977	23.920	1746
1979	26.298	1655
1983	32.263	1435
1985	36.427	1387
1989	46.708	1270
1990	50.639	1115
1994	65.832	929
1996	70.947	884
2000	85.117	797

Kaynak: www. saglik. gov.tr

Tabloda da görüldüğü üzere, Türkiye’de planlı dönemin başlangıç yılı olan 1963’te 11 231 olan doktor sayısı yedinci beş yıllık kalkınma plan dönemi sonu olan 2000 yılında 85 117’ye ulaşmıştır. Otuz yedi yıllık bu dönemde doktor sayısı yıllık artış oranı %5.6 olarak gerçekleşmiştir. Bir doktora düşen nüfus sayısı ise 1961 yılında 3137 iken 2000 yılında 797’e düşmüştür. Tablo 12’de 1968-2000 yılları arasında Tıp Fakültelerine devam eden öğrenci sayıları verilmiştir.

Tablo 12. Tıp fakültelerine devam eden öğrenci sayıları (1968-2000)

Yıllar	Öğrenci Sayısı
1968	5912
1972	6811
1973	13.906
1977	13.921
1979	15.585
1983	21.774
1985	27.227
1989	32.651
1990	32.679
1994	32.322
1996	33.246
2000	31.325

Kaynak: MEB, OSYM, Yükseköğretim İstatistikleri.

Tabloda de görüldüğü üzere, Türkiye’de 1968 yılında Tıp Fakültesine devam eden öğrenci sayısı 5912’den, 2000 yılına gelindiğinde yıllık %5.3’lük artışla 31 325’e ulaşmıştır. Bu oran doktor sayısında gözlemlenen yıllık %5.6’lık artışa yakın bir orandır. Şekil 1’de planlı dönem boyunca (1963-2000) Doktor sayılarının gelişimi grafik yardımıyla gösterilmiştir.

Şekil 1 incelendiğinde doktor sayısında en büyük artışın 1990-1994 yıllarını kapsayan Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde gerçekleştiği görülmektedir. Plan dönem başı (1990) yılında 50 639 olan doktor sayısı,plan dönem sonu olan 1994 yılında 15 193’lük artışla 65 832’ye ulaşmıştır. Birinci Beş Yıllık kalkınma planı dönemi boyunca ise doktor sayısında en az artışın gözlemlendiği plan dönemidir. 1963 yılında 11 231 olan doktor sayısı 1967 yılında 644 artışla 11 875’e ulaşmıştır. Şekil 2’de ise Türkiye’de planlı dönem boyunca (1968-2000) Tıp Fakültesine devam eden öğrenci sayılarının gelişimi gösterilmiştir.

Şekil 2 incelendiğinde öğrenci sayısında en büyük artışın 1979-1983 yıllarını kapsayan Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde gerçekleştiği görülmektedir. Plan dönem başı (1979) yılında 15 585 olan öğrenci sayısı, plan dönem sonu olan 1983 yılında 6189’lık artışla 21 774’e ulaşmıştır. Yedinci beş Yıllık Kalkınma Planı dönemi ise öğrenci sayısının azaldığı bir dönem olmuştur. Plan dönem başı (1996) yılında 33 246 olan öğrenci sayısı,plan dönem sonu olan 2000 yılında 1921’lik azalışla 31.325’e ulaşmıştır.

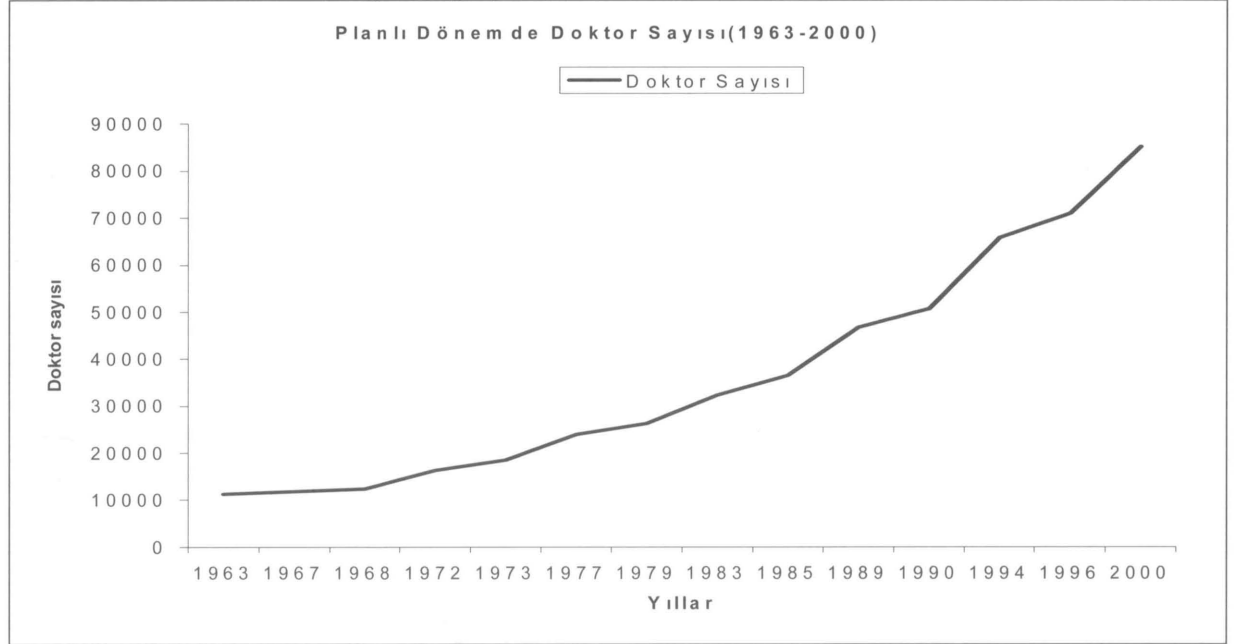
Tablo 13’te 1966 yılı ve 2000 yılları arasında sağlık bölgelerinde doktor ve bir doktora düşen nüfus sayıları karşılaştırılmıştır.

Tabloda 1966 yılında doktor sayısı (125) ve bir doktora düşen nüfus sayısının (5885) en düşük olduğu sağlık bölgesi 16. Bölge iken, 2000 yılına gelindiğinde yine aynı bölge bu özelliğini korumaktadır. 2000 yılında 16. Bölgede doktor sayısı 677, bir doktora düşen nüfus sayısı ise 2889’dur. Bu tablo bize plan dönemi içerisinde bölgeler arasındaki uçurumun giderilemediğini göstermektedir.

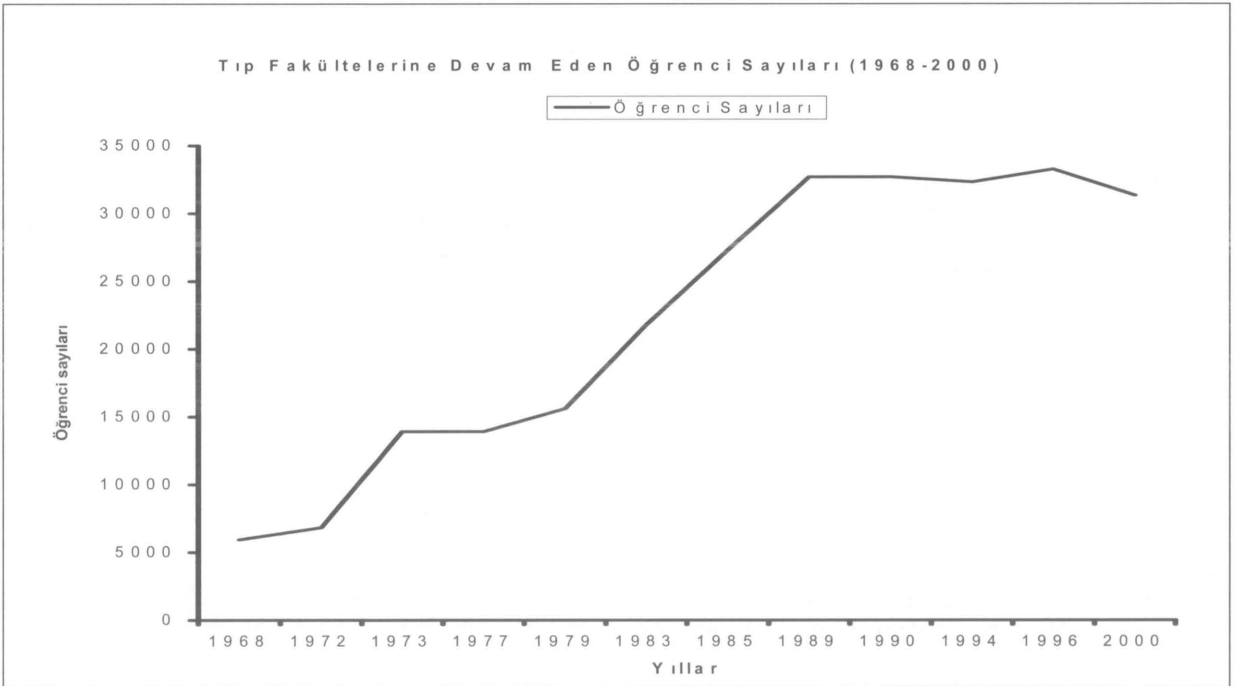
SONUÇ

2000 yılında Türkiye’de toplam 85 117 doktor bulunmaktadır, bir doktora düşen ortalama nüfus sayısı 797’dir. Bu ortalama altında bir doktora düşen nüfus sayısının bulunduğu il sayısı ise sadece 11’dir. (Ankara, İzmir, Edirne, İstanbul, Eskişehir, Adana, Antalya, Elazığ, Kayseri, Samsun, Isparta). Bir doktora düşen nüfus sayısı ortalamasının en düşük olduğu il 328 ile Ankara iken, en yüksek olduğu il ise 4196 ile Ağrı ilidir. Isparta ilinin nüfusu ile (513 681) Ağrı ilinin nüfusu (528 744) birbirine yaklaşmasına rağmen Ağrı ilinde 126 doktor varken, Isparta ilinde doktor sayısı ise 743’e çıkmaktadır. Bu veri bize doktorların illere göre dağıtımında insangücü planlamasının yapılmadığını göstermektedir.

Şekil 1. Planlı dönemde doktor sayısının gelişimi (1963-2000)

Şekil 2. Tıp fakültelerine devam eden öğrenci sayıları (1968-2000)

2000 yılı verilerine göre Türkiye’de bir doktora düşen nüfus sayısının en yüksek olduğu bölge 1820 ile Güney Doğu Anadolu Bölgesi, bir doktora düşen nüfus sayısının en düşük olduğu bölge 560 ile İç Anadolu Bölgesidir. Ege Bölgesi (8 938 781) ile Karadeniz Bölgesinin (8 439 213) nüfusları birbirine yakın büyüklükte iken doktor sayıları arasında fark bulunmaktadır. Ege Bölgesinde 13 157 doktor bulunurken, Karadeniz Bölgesinde 7 381 doktor bulunmaktadır. Bu bulgu illerde olduğu gibi bölgeler arasında da doktor dağılımında insangücü planlamasının

etkin bir şekilde yapılamadığı ve bölgeler arasında eşitsizliklerin giderilemediğini göstermektedir.

Türkiye’de planlı dönemin başlangıç yılı olan 1963 yılından 2000 yılına kadar olan dönemde doktor sayısında en büyük artışın 1990-1994 yıllarını kapsayan Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde gerçekleştiği görülmektedir. Plan dönem başı (1990) yılında 50 639 olan doktor sayısı, plan dönem sonu olan 1994 yılında 15 193’lük artışla 65 832’ye ulaşmıştır. Bu dönemde doktor

Tablo 13. Sağlık Bölgelerinde doktor ve bir doktora düşen nüfus sayıları (1966-2000).

Sağlık	İller	Doktor sayısı (1966)	Bir doktora düşen nüfus sayısı düşen	Doktor sayısı (2000)	Bir doktora düşen nüfus sayısı (2000)
1. Bölge	Kırklareli, Edirne, İstanbul, Tekirdağ	4 651	701	19 204	592
4. Bölge	Manisa, İzmir, Aydın, Denizli, Muğla	1 326	2 552	11 937	599
7. Bölge	Kastamonu, Çankırı, Ankara, Kırşehir, Yozgat, Nevşehir	1 658	1 964	13 599	434
12. Bölge	Giresun, Trabzon, Rize, Artvin, Gümüşhane				
14. Bölge	Diyarbakır, Siirt, Mardin, Ş. Urfa	254	6 429	1942	1943
15. Bölge	Kars, Ağrı, Erzurum, Erzincan	386	4 601	1654	1052
16. Bölge	Muş, Bitlis, Van, Hakkari	125	5 885	677	2889

Kaynak: İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, DPT, 1967.

sayısındaki yıllık artış oranı %6.7'dir. Birinci Beş Yıllık kalkınma planı dönemi (1963-1967) boyunca ise doktor sayısında en az artışın görüldüğü plan dönemidir. Bu dönemde ise doktor sayısındaki yıllık artış oranı %0.6'dır. 1963 yılında 11 231 olan doktor sayısı 1967 yılında 644 artışla 11 875'e ulaşmıştır.

Öğrenci sayısında ise en büyük artışın 1979-1983 yıllarını kapsayan Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde gerçekleştiği görülmektedir. Plan dönem başı olan 1979 yılında 15 585 olan öğrenci sayısı, plan dönem sonu olan 1983 yılında 6189'lık artışla 21 774'e ulaşmıştır. Bu dönemde doktor sayısındaki yıllık artış oranı %8.7'dir. Yedinci beş Yıllık Kalkınma Planı dönemi ise öğrenci sayısının azaldığı bir dönem olmuştur. Plan dönem başı (1996) yılında 33 246 olan öğrenci sayısı, plan dönem sonu olan 2000 yılında 1921'lik azalışla 31 325'e ulaşmıştır.

İnsangücü planlaması ile, bir ülkede insan kaynaklarının etkili ve verimli bir şekilde kullanılması amaçlanmaktadır. Türkiye'de planlı dönem boyunca insan kaynaklarının "bu çalışmanın konusu olan sağlık personelinin (doktorların)" etkili ve verimli bir şekilde kullanılmadığı görülmektedir. Bu sonuç Türkiye'de insangücü planlamasının yapılamadığını göstermektedir. Bu yorum Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında da (2001-2005) şu ifadelerle desteklenmektedir (DPT, 2000, 86). "Sağlık insangücünün yurt düzeyine dengesiz dağılımı, yeni tıp fakülteleri kurulması yerine mevcutlarının ve etkili bir insangücü planlaması yapılması ihtiyacı önemini korumaktadır".

KAYNAKLAR

Adem, M. (1997). Eğitim Planlaması. Üçüncü Basım. Ankara.

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1963). Kalkınma Planı Birinci Beş Yıl : 1963- 1967. Ankara: DPT Yayınları.

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1967). Kalkınma Planı İkinci Beş Yıl Kalkınma Planı (1968-1972). Ankara: DPT Yayınları.

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1973). Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977). Ankara: DPT Yayınları.

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1979) Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı: (1979-1983).Ankara: DPT Yayınları.

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT).(1979) Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı: (1984-1988).Ankara: DPT Yayınları.

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT).(1989) Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı: (1990-1994).Ankara: DPT Yayınları.

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). (1995). Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000). Ankara: DPT Yayınları.

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT).(2000). Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005).Ankara: DPT Yayınları.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). Yükseköğretim İstatistikleri. Ankara : MEB Yayınları.

Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM). (2000). Yükseköğretim İstatistikleri. Ankara: ÖSYM Yayınları.

www.saglik.gov.tr

www.dpt.gov.tr